

کوتانی ب.س.ږ (**Bacille Calmette- Guérin**)

نهم کوتانه نيوه له بهرانبهری سيل دا دپاريزيت. له راستيدا جوړی لاوازکراوی مايکروبی سيله که بوخوی نابيته هوی نهخوشی. به پڼکهيڼانی سيستمی هيمنایمی، لمش هان دمدات تاکو له دژی نهخوشی سيل خببات بکات.
نمگړچی ب.س.ږ له بهرانبهری سيلدا تاکمکان دپاريزيت بلملم نهمه بهی واتايه نيه که همر کسی کوتان(فاکسين) ودرېگړيت به تهرامتی هيمنایمی هميه و مەترسی لەسەر نيه.

له کاتي گوزانکاريی له بارنامهی ب.س.ږ له سالی 2005 دا، ب.س.ږ نيتر به شيوه ناسايی و رووتين له خوڼندنه سهرتابيەکانی بهريتانيادا له مندالان نادریت. بارناميەکی نوی که مەبەست لهه پاراستنی، ساواکان (کورپه)، مندالان و تازه‌لاوانه له بهرانېهر مەترسی سيلدا (TB) جیی بارنامهی پيشووی گرتووه.

چ کسانیک پڼويستيان به ب.س.ږ هميه؟

وهرامتی تەندروستی ئهو بابەتانهی خوارموه پېشنيار دهکات:

- هممو مندالانی ژير 12 مانگ که لهو ناوچانهی که بابەتی ناسراوی نهخوشی سيل لهويدا زوره (واته پتر له 40 بابەتی سيل له سالدأ له همر 100000 کسدا) لهديک بوون يان لهم ناوچانهدا دژيڼ، يان باوک و دايک يان باومگوره و دايهگورميان له ولاتيکدا لهديک بوون که لهويدا ريژهی ناسراوی سيل زوره. نمگړ مندالەمکتان لهو کسانيه که لەسەر مودا وسف کران قابيله يان فيزيتوری سلأمنی نيوه دهبی به شيوهی ئوتوماتيک هلمومر جي ودرگرتنی ب.س.ږ دابين بکات. نمگړ پرسيار ڼکتان هميه دمتوانن ئهوه لمگلایندا بهيڼنه گوزی.

- ئهو مندالانهی که تەمەنی زورتريان هميه و ب.س.ږ يان ودرنمگرتووه سەبارەت به مەترسی تووشياربوون به سيلهوه چاوبان ليدهکړيت، تاقی‌کردنەگەلیک جییهجی دمکەن و نهگړ پڼويست بيت کوتان(فاکسين) ودردهگړن. مەبەست له مەترسی تووشياربوون به سيل ئهوه يه که يان کسهکه خەلکی ولاتيک بيت که بابەتی ناسراوی سيل لهويدا زوره وه يان باوک و دايک يان باومگوره و دايهگومری خەلکی ودها ولاتيکن. نمگړ واپيردمکمنوه که مندالەمکتان تاراديمکی زور له بهر مەترسی تووشياربوون به سيلوميه و کوتانی ودرنمگرتووه، تکايه بابەتەکه لمگل فيزيتوری سلأمت، پهر ستار يان پزيشکی گشتی (GP) خوتان بهيڼنه گوزی تاکو له ريکخبری کاروباری هيمنایمی (Immunisation Co-ordinator) ناوچەمکتان راويزکاري و مرگړن.

گرووپگەلیکی تاييەتی دیکه هەن که رنځه تاراديمکی زور له بهر مەترسی تووشياربوون به سيلهوه بن.

- خزمان يان هەقالانی نزیکي کسانیک که به نهخوشی سيلی سی تووشيارن. نمگړ لهم تاقمه کسانەن، ناومندی خزمتکاريی سلأمتی گشتی ناوچەمکتان نيوه ديارى دهکات و پېتانهوه پڼومندی دهکات.
- گرووپه پيشەيیەکان وهکو کسانیک که له ناومندەکانی ساريژکردن، چاومديری له بەسالأچوان، موسافيرخانهکانی بن مال و لانهوازهکان و پەنايەران، تاقیگەکان، گرتووخانهکان و ناومندەکانی پزيشکیی نازمأدا کار دهکەن. نمگړ دمکونه ناو يەکی لهم گرووپانه، کمتر له 35 سال تەمەنتانه (ليکولينيەکان پيسان دمدات که ب.س.ږ لەسەر کسانى بان 35 سال کاریگري کمتری هميه) و پيشتر کوتانتان ودرنمگرتووه، لهبو ودرگرتنی ب.س.ږ دهبی به نووسينگەى پرسنيل و تەندروستی پيشیی شوينی کارەمکتانوه پڼومندی بکەن.
- کسانیک که ژير 16 سال تەمەنيانه و برياره بو ماوهی پتر له سئ مانگ له يەکی له ناوچەکانی ولاتيکدا که بابەتی ناسراوی سيل لهويدا زوره بژيڼ. نمگړ لهم گرووپەدان و پيشتر کوتانتان ودرنمگرتووه، رنځه به ب.س.ږ پڼويستان هەيڼت، بلملم زور دوروه که ئهوه له ريگای NHS وه ودرگړن. رنځه پڼويست بيت که ب.س.ږ تاييەت به TBسەفر له کلينيکگەلی تاييەتيدا ودرگړن. ودرەکار يەکانی زورتر له خوارموه چاوليکەن.

بەلمام من ب.س.ږ م دهوئ، ديسان دهتوانم نهوه ودرگرم؟
نمگړ ناکهونه ناو يەکی لهو گرووپانهی که له سهرموه ريز کران، ليدانی ب.س.ږ بو نيوه پېشنيار ناکړيت و ناتوانن له ريگای NHS وه ئهوه ودرگړن.

ب.س.ږ بو سەفەر

ب.س.ږ به شيوهی ناسايی له گەلمأهی کوتانی (فاکسيناسيونی) سەفەردا پېشکەش ناکړيت.

بهی مندالأنهی که تەمەنيان له ژير 16 سالهوميه و برياره بو ماوهی پتر له سی مانگ له يەکی له ناوچەکانی ولاتيکدا که بابەتەکانی ناسراوی سيل لهويدا زوره بژيڼ و ب.س.ږ يان ودرنمگرتووه پېشنيار دمکړيت که تاقی‌کردنەوميەکی پيست جییهجی بکەن تاکو روون بيتهوه که پڼويستيان به ب.س.ږ هميه يان نا.

به شيوهی ناسايی ب.س.ږ تاييەت به سەفەر و تاقی‌کردنەومکانی پڼومنديدار بهوموه به شيوهی تاييەتی ودردهگړن. هەندئ کلينيکگەلی سەفەر نهم خزمتکارپانه به شيوهی تاييەتی پېشکەش دمکەن بلملم نرخەکانيان جياوازه و خراپ نيه پيش چوون به تەلەفون پەيوندیان پڼوه بکەن و خسرجمەکی له پيشهوه بزانن. کلينيکگەلی سەفەری MASTA له سهرانسەری بهريتانيادا هەن و هەندئ لهوانه، هەلبەت نه هەموويان، ب.س.ږ پېشکەش دمکەن. به چوونه‌سەر مالپەری ئهوانه به ناونيشانی www.masta.org دمتوانن نزیکترين کلينيک به شوينی ژيانتنهوه بدوزنهمه.

نمگړ له لەندەندا دژيڼ، کلينيکگەلیک که ناوبان Medicentre ه و له زوربهی ويستگەکانی ريگای ناسينی گهوردا هەلکەوتون ئهوانەش ب.س.ږ پېشکەش دمکەن. ناونيشانی مالپەری ئهوانه www.medicentre.co.uk يه و دمتوانن له ريگای ژماره تەلەفونی 0870 600 0870 وه پڼيانهوه پەيومندی بکەن. نمگړ له دوزينهوی کلينيکيک که خزمتکاريی ب.س.ږ پېشکەش دهکات گرفتتەن هەبوو به **TB Alert** وه به ژماره‌ی 0845 456 0995 پەيومندی بکەن تازانياری پتر ودرگړن.

سيل جیيه؟

سيل يان Tuberculosis که TB کورتکراومکيه چلکينه‌يەکی باکټيريایيه که زورتر له سييهکاندا پيکديت بلملم دمتوانی له سەر دیکه‌ی ئەندامانی لەشيش کاریگەری هەييت. تەنيا نهخوشی سيلی سييهکان يان قورگ رنځه بلأوبونەوميی بن و له ماوهی دوو حەوتە له بەکار هينانی دهواى شياو، بلأوبونەوميی (گرتەبەری) نهخوشیهکه لەنزو دمحيت.

چون کەسئ تووشیاری سيل دەييت؟

کاتئ کەسئ تووشيار به سيلی چالاک له سی يان قورگدا دهقوزی يان دميرميت، مايکروژەمان بهشيوه‌ی گەردیلهگەلی چووکه له حەوادا بلأو دەبنهوه و کسانى دیکه رنځه ئهوانه هەلمژن. کسانیک که کاتيکی زور له گەل کسانى تووشيار به سيلومەن (زوربهی کات هاوسەری ئهوکەسه و ئەندامانی خيزانيک يان کم تا کورتئ هاوکارگەلیک که پڼکەوه کار دمکەن) زورتر له ديتران له‌بەر مەترسی تووشياربوون به نهخوشیهکەمن. سيل له ريگای تف کردنهوه يان نامرازى هاوبەش‌هه ناگواسترتيهوه.

له بهريتانيادا، ئهو کسانه‌ی خوارموه زورتر له ديتران له‌بەر مەترسی تووشياربوون به سيلومەن؛

- کسانیک که ماوميه‌کی زور له گەل کەسئ تووشيار به سيلهوه له پڼومنديدا بوون؛
- کسانیک که له شوينگەليکدا که سيل هيشتاکو باوه دژيڼن؛
- کسانیک که سيستمی هيمنایمی لەشيان له لايەن HIV يان دیکه‌ی هوکارمکانی نهخوشيهيڼهرموه لاواز بووه؛
- کسانیک که هوکارمکانی کومەلأيتی هەلومەرجی سلأمتی ئهوانی به شيوه‌ی دريژخايەن لاواز کردووه وهکو بئ مال و لانهوازمکان، کسانى موعتاد به ئەلکول و کەرسەى سږ و وړکەر.

همروه‌ها نمگړی تووشياربوونی تازه‌لاوان و کسانى بەسالأچوو به سيلهوه له بهر‌اورد له‌گەل خەلکی ناساييدا زورتره.

جياوازيه‌کی زور له نيوان نهخوشی بلأوبونەوميی و چالاک دا هميه؛ رنځه نهخوشيهکه بيگريته بهر له ناو خەلکدا بلملم ئهوان نهخوش نەخت (بەم حالەتە چلکينه‌ی سيلی شاردر‌اوه دملټن)، له‌بەر ئهوه‌ی که سيستمی هيمنایمی لەشی زوربه‌ی کسان دمتوانيت له چالاک بوونی باکټيريان بهرگيری بکات. تەنيا سيلی چالاک به شيوه‌ی لەناخداه‌لگړ(پتانسيل) رادمگوزریتهوه بو ديتران.

کاتئ که تەمەنم کەمتر بوو کوتانی ب.س.ږ م ودرنه‌گرتووه - داخو نيستا که ريژه‌ی سيل له بهريتانيادا له زيده‌بوون دايه دهبی کوتان ليدهم؟

پيش سالی 2005 که بارنامه‌ی کوتانی (فاکسيناسيون) ب.س.ږ له خوڼندنه‌کەاندا راگير، زوربەمان کوتانی ب.س.ږ مان له نزيکە‌ی 13 سالانيدا له خوڼندنه‌دا ودرگرتووه. نمگړ فاکسينتان ودرنمگرتووه (نزيکە‌ی 30% له نيمه ودرمان نەگرت‌وه)، کوتان نيستاکه ئهومنده به‌قازانج نيه. دهگوتري که ب.س.ږ تەنيا نزيکە‌ی 15 سال کارامەیی هميه و ليکولينه‌ومکان پيشان دمدات که نمگړ بو جاری دووم بکوتريت کاریگريه‌کی کمى دهييت. و کاریگريه‌کی لەسەر کسانى گهورتر له 35 سال کم دهييت. مەترسی تووشياربوون به سيل بو زوربه‌ی کسان هيشتا زور کمه‌ و باشتري‌ن ريگای بهرگيری له سيل، دەرمان و ساريژکردنى کساننیکه که نيستاکه تووشيارى ئەمەن که له ناکامدا له پهرستاندن و بلأوبونەوه‌ی بهرگيری دهکەين.

سیل (TB) و کوتانی ب.س.ژ

TB Alert دامەزرانێکی بێ وێنەیه که ناستی ئاگاداری له سەر سیل له بەریتانیا (UK) بەرز دەکاتەوە و بە پێشکەش کردنی زانیاری پێویست بە نەخۆشەکان له کردەوەی NHS پالێشتی دەکات.

ئێمه له پرۆژەگەلی ساریژکردن لەو وڵاتانەیدا که خەریکی گەشه سەندن بۆ پستگیری دەکەین تاکو دڵنیا بین که هەموو نەخۆشەکان ساریژی (دەرمان) شیاو وەر دەگرن. بە پالێشتی ئێوه دەتوانین کاریگەرێکی پۆزیتیف و بەربڵاومان له سەر سیل له هەموو جیهاندا هەبێت و گیانی کەسانی زۆرتر رزگار بکەین.

TB Alert
Community Base,
113 Queens Road,
Brighton BN1 3XG
تەلەفۆن: 01273 234030

لەبۆ وەرگرتنی زانیاری پتر یان وەرگرتنی وێنەگەلیک لەم بڵاؤفۆکە تەکیە به 01273 234 770 وه (تەنیا له کاتی کارى دايسر مەکاندا) پەيوەندى بکەن.

لەبۆ بەخشینی یارمەتی مالى و دڵخوازانە بۆ یارمەتیدانى **TB Alert** تەکیە به 01273 234 784 وه (تەنیا له کاتی کارى دايسر مەکاندا) پەيوەندى بکەن.

یان بچنه سەر مانیپەری ئێمه به ناوینشانی www.tbalert.org.

گرینگترین نیشانهکانی نەخۆشی سیل بریتین له:

- قۆزەگەلیک که پتر له سێ حەوتە درێژه بخایەنێت، دەوا ناساییەکان نەوانە چارەسەر نەکەن و بەردەوام توندتر بین
- یاو (لەسەر دەبوانی گەرمی لەش)
- عەرەقە له شەودا بەجۆرێ که دەبێ دۆشەکه و پێخەفەکان بگۆردرێن.
- کەم بوونەوی کێش بێ هیچ ھۆیەک
- ماندووییەتی (ھێزی کەم یان ماندووییەتی لەرادەبەدر)
- گرێگەلی ماسیاو (پەنەمیائ)
- ھەلەردنەوی خوێن (نەم حالەتە زۆر کەم روودەدات بەنام پێویستی بە راویژکاری پزیشکی فریادەوتنی ھەیە)

هەمووی ئەم نیشانانە رەنگە لە نیشانەگەلی نەخۆشی تر بن، بەلام ئەگەر سێ بابەت یان زۆرترتان لە خۆتاندا دیت و بە پەرۆشن دەبێ لەگەڵ پزیشک یان ناوێندی ساریژکردنی ناوچەمەتانددا قسە بکەن.

رەنگە جێگایەکی باز نەبێ برینەکه لەسەر باسکەتان بەمێنێتەوه. نزیکەى شەش حەوتە درێژه دەخایەنێت تاکو ب.س.ژ سیستەمی ھێمنایەتی له بەرانبەر سیلدا چێ بکات..

کاتی کوتانی ب.س.ژ جێبەجێ بکەیت، نابێ تا 3 مانگ هیچ کوتانێکی دیکە ھەر لەو باسکە بدریت. بە شێوەی ئایدیال ب.س.ژ دەتواند ئێ ھاوکات لەگەڵ دیکەى کوتانگەلی زیندوودا لێبدریت (کوتانگەلی زیندوو بریتین له ب.س.ژ، سووریجە، ئۆریۆن MMR، mumps و روبلا). وێرای ئەوه، ئەگەر هەمووی ئەوانە پێکەوه لێنەدەن، ماوەیەکی 4 حەوتەیی له نێوان لێدانى کوتانگەلی زیندوودا پێشنیار دەکەیت.

پێش تاقیکردنەوی پێست یان وەرگرتنی کوتانی ب.س.ژ
پزیشک یان پەرستارەکتان لەو بابەتەنەى خوارەوه ناگادار بکەنەوه

- ھەبوونی HIV پۆزیتیف
- نەخۆشینە مەترسیدار مەکان
- پێشینەى پێشوی تووشیاری سیل بوون یان ئێستاکە تووشیاربوون
- کەمک وەرگرتن له ئێستروئید
- ئاکامی تاقیکردنەوی پێستی TB له رابردوودا پۆزیتیف بووه
- وەرگرتنی کوتانی (فاکسینی) زیندوو له ماوهی 4 حەوتەى رابردوودا
- ئێشینەى وەرگرتنی فاکسینی ب.س.ژ
- سکپیری یان شیردان
- لەسەر مەو بوونی گەرمی لەش یان یاو
- باوی گرێبەکان یان ھەر جۆرە قایرووسی دیکە
- ھەلومەرجی خراپی پێست و نەخۆشینەکانی پێست

حەتەم پێشینەى وەرگرتنی کوتانی ب.س.ژ لەبۆ دەرمانکردنەکانی پزیشکی داھاتوو له شوێنیکدا تۆمار بکەن.

کوتانی ب.س.ژ چۆن جێبەجێ دەکەیت؟

سەرما تاقیکردنەویەکی پێست جێبەجێ دەکەیت تاکو دژکردەوی سیستەمی ھێمنایەتی لەش له بەرانبەر باکتریای سیلدا چێک بکەیت. زۆرتر، بۆ مندالانی ژیر 6 سأل، پێویستێک بە جێبەجێ کردنی تاقیکردنەوی پێش کوتان (فاکسیناسیۆن) نەبەگەر ئەوهی که ئەوان لەگەڵ کەسانی تووشیار بە سیلی بڵاوبوونەبێیەوه پێوەندی راستەوخۆ و نزیکیان ھەبێت یان یان پتر له سێ مانگ له وڵاتیکدا ژباون که رێژەى تووشیاران به سیل لەویدا لەسەر مەترە. له تاقیکردنەوی پێستدا که تێستی مانتۆکسی پێدەگوتریت کوتانێکی چووکه لەسەر توێژەکانی سەر مەوی پێست جێبەجێ دەکەیت. رەنگە کەمى ھەست بە ئێش و ئەزین و تلووزیانەوه بکەن بەلام ئەو ئێشە ماوەیەکی زۆر ناخایەنێت. ھەر وەھا رەنگە له دوو جۆر تاقیکردنەوی خوێن یان تاقیکردنەوی تر کەمک وەرگیردریت.

پاش جێبەجێ کردنی تاقیکردنەوی پێست، ئەو کەسە دەبێ چەند رۆژ دواتر بچێتە کلینیک تاکو وەلامی پێستی بە کوتانەکه لێکبدرێتەوه و ئەگەر ئاکامی تاقیکردنەوی پێست نێگەتیف بێت رەنگە لانی زۆر له ماوهی سێ مانگدا کوتانی ب.س.ژ لەو کەسە بدریت. له کوتان (فاکسیناسیۆن) دا، کوتانەکه له پێستی بەشی سەر مەوی باسک دەدریت. رەنگە سەرما خالێکی چووکه لەسەر پێست پێکبێت که دەبێ پاش 4-6 کاتژمێر له نێو بچێت.

پاش جێبەجێ کردنی کوتانی ب.س.ژ چ روودەدات؟

شوێنی کوتانەکه تا چەند رۆژ ئ کەمى سوور مە دەبێتەوه بەلام شتێکی گرینگ نەه و لەم حالەتەدا پێویستێک بە نێگەرانی نەه. زۆر لەوهی بەدوورە که سوور مەبوونەکه بێتە ھۆی نەخۆشی ئەو کەسە یان باوکردنی ئەو.

پاش نزیکەى دوو حەوتە گرێبەک له شوێنی کوتانەکهدا دیاری دەدات. رەنگە ئەم گرێبە بێتە خالێکی چووکه یان برین که لێبەوه شلەمەنی بێتە دەرئ. تەکیە ئەم گرێبە مەگوشن. ئەوه بخەنە بەر حەوا لەبەر ئەوهی که یارمەتی دەدات زووتر چاکەو بێتەوه. تێگوشن پێستە و کاژى برینەکه که رەنگە پێکبێت نەخورێن و ھەلینەکەن. ھەندئ جار رەنگە پێویست بێت بە داپۆشەریکی وشک بپارێژن. ھەر وەک جارێ خۆشوشتن، شوشتن و مەلە بکەن بەلام کاتی وشک کردنەوی شوێنی گرێبەکه وردبینی تەواوتان ھەبێت. له کاتی وەرگرتنی کوتانەکهوه رەنگە 8 حەوتە درێژە بخایەنێت تاکو شوێنی کوتانەکه بەتەر مەوتی چاک بێتەوه.